

Cumhuriyet Halk Partisi

Araştırma, Bilim ve Yönetim Platformu
Meslek Kuruluşları, İşçi Sendikaları ve Diğer Sivil Toplum Kuruluşları Gn. Bşk. Yrd.

POLİTİKA NOTU

AKP Ne Emeğin Yanında Ne Emeklinin* CHP ile İnsan Onuruna Yakışır Emeklilik

Emeklilere Reva Görülen Yaşam

- Emeklilerin büyük bölümü temel insani ihtiyaçlarını dahi karşılayamadan, yoksulluk, hatta açlık sınırının altında yaşamaktadır.
- Emekli aylıkları arasında eşitsizlikler bulunmaktadır.
- Emekli aylıkları Türkiye'nin yaşam koşullarına uyumlu hale getirilmemektedir.

CHP Emekliler İçin Ne Yapacak?

- Emekli maaşları Türkiye'nin yaşam koşullarına uyumlu hale getirilecektir.
- Çalışanlarla emekliler arasındaki ve emeklilerin kendi içindeki eşitsizlikler giderilecektir.
- CHP iktidarında kapsamlı bir yaşlılık politikası ve yaşlılık hukuku hayata geçirilecektir. Emekliler kimseye muhtaç olmadan, onurlu ve kaliteli bir yaşam sürecektir.

*Bu çalışma, Temmuz 2014'te aynı başlıkla kamuoyuyla paylaşılan Politika Notu'nun güncellenmesi sonucu hazırlanmıştır.

Bir toplumun gelişmişliği, o toplumun emeklilerine ve yaşlılarına verdiği değer ile ölçülür. Sosyal devlet olmanın en temel gereklerinden biri, yaşlı ve emekli insanları korumak, onların hayatlarını kolaylaştıracak düzenlemeleri yapmaktır. Anayasamızda herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve yaşlıların devletçe korunacağı, onlara devlet yardımları ve kolaylıklar sağlanacağı hükmü yer almaktadır. Ne var ki AKP iktidarında, sayıları on milyonu bulan emeklilerimiz çok ağır ekonomik ve sosyal sorunların altında ezilmektedir.

Emeklilerimizin büyük çoğunluğu yoksulluk, hatta açlık sınırının da altında emekli aylığına mahkûm edilmiş durumdadır.

Emeklilerin çoğu, temel insani ihtiyaçlarını dahi karşılayamadan hayata tutunmak için çabalamaktadır. Hayatları boyunca çalışıp, emekli olduklarında hak ettikleri insanca yaşam şansını yakalayamamış emeklilerin sorunlarını ortadan kaldırmak için çalışmak, toplumsal ve siyasal sorumluluklarımızın en başında yer almalıdır.

Bu Emekli Aylıklarıyla Nasıl Yaşanır?

Türkiye’de üç ayrı emekli grubu bulunmaktadır: Bir işverene bağlı çalışmış emekliler (4/A - eski SSK); bağımsız çalışmış esnaf, sanatkâr, tüccar ve serbest

mesleksahipleri(4/B-eskiBağ-Kur);devlet memurluğundan emekli olanlar (4/C -eski Emekli Sandığı).Türkiye’de, 5 milyon 950 bin işçi, 1 milyon 868 bin memur ve 2 milyon 446 bin Bağ-Kur emeklisi olmak üzere toplam 10 milyon 265 bin emekli bulunmaktadır. Emeklilerimizin büyük çoğunluğu yoksulluk, hatta açlık sınırının da altında emekli aylığına mahkûm edilmiş durumdadır. Türkiye’de açlık sınırı, 2014 Kasım ayı itibarıyla 1225 TL, yoksulluk sınırı ise 3990 TL’dir. Temmuz ayında yapılan zamla birlikte SSK tarım emeklisine ödenen en düşük emekli aylığı 911 TL, Bağ-Kur tarım emeklisine ödenen en düşük emekli aylığı 611 TL, Emekli Sandığı emeklilerinin aldığı en düşük aylık ise yaklaşık 1273 TL olmuştur. Türkiye’de yaklaşık 318 Avro olan en düşük emekli aylığı İtalya, İspanya ve Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinin oldukça gerisindedir.

2014 yılında yapılan altışar aylık %2,85 ve %2,36’lık artışlar, emeklilerin harcamalarındaki artışların çok altında kalmıştır. TÜİK tarafından hesaplanan genel enflasyonun emekli maaş artışlarında referans alınması doğru bir hesaplama yöntemi değildir. Emekli

aylığı alanların büyük çoğunluğu 1000 liranın altında maaş aldığından, yüzdeli zamlar bir anlam taşımamaktadır.

“Türkiye Emekli Profili Anketi”nin (2012) sonuçlarına göre, emeklilerin %84’ü gelirlerinin kesinlikle yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Her on emekliden üçü geçinmek için başkalarından yardım almak durumundadır. Bu emeklilerin %73’ü çocuklarından, %16’sı yakın akrabalarından, %6,7’si devletten ve %4’ü de dernek/vakıflardan yardım görmektedir. Emeklilerin %28’i aylık ortalama gelirinin dörtte birini, %38’i yarısını, %20’si dörtte üçünü ve %14’ü tümünü gıda harcamalarına ayırmaktadır.

Emeklilerin %73’ünün geliri gıda maddelerini satın almaya yetmemektedir. Çoğunluğu yakınlarından, %6’sı kurumlardan ve %5’i belediyelerden gıda yardımı almaktadır. Emeklilerin en çok tükettiği gıdalar arasında %87 ile ekmek ilk sırada yer alırken, kırmızı et %27 ile en son sıradadır. Emeklilerin %28’i gecekonduda oturmakta, %27’si kiracı durumunda bulunmakta ve %56’sı evini soba ile ısıtmaktadır. Kredi kartı borcu

yüzünden icralık olan emeklilerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Emeklilerin yaşadığı sıkıntıların başlıca nedeni, Türkiye’yi sürekli borçlandıran ve yüksek faiz cenneti haline getiren AKP politikalarıdır. Hükümet dağ gibi biriken borçları ödeyebilmek için devletin sosyal harcamalarını kısmış, emekli maaşlarına enflasyon artışlarının altında zam yapmış ve emekli olma yaşını yükseltmiştir. Sonuçta, yıllarca çalışan, sigorta primlerini ödeyen emeklilerimizin satın alma gücü alabildiğine düşmüş ve emeklilerimiz yoksulluğa mahkûm edilmiştir.

Sorun düşük gelir olduğu kadar sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan eşitsizliklerdir. Tam bir keşmekeş halini alan ve büyük haksızlıklara neden olan sosyal güvenlik sisteminin temel aksaklıkları ayrıntıya girmeksizin, ana başlıklar altında şöyle özetlenebilir.

Sosyal Güvenlik Sistemi Vatandaşa Güven Vermiyor

Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur tek çatı altında toplanmıştır; ancak sosyal sigorta

mevzuatında hak ve yükümlülükler konusunda hakkaniyeti sağlayacak norm ve standart birliği sağlanamamıştır. Bir kere, aylıkların hesaplanma yöntemleri sürekli olarak değiştirilmekte, farklı kanun hükümleri uygulanmakta ve her yeni uygulama emekli aylıklarında düşüşlere neden olmaktadır. En son 2008 yılında yapılan düzenleme ile aylıkların önceki dönemlere göre daha düşük bir düzeyde bağlanmasını ve fazla prim ödedikçe daha düşük emekli maaşı alınmasını öngören yeni bir sistem getirilmiştir.

İkinci konu intibaktır. İntibak, yani aynı koşullarda emekli olanların maaşları arasındaki farklılıkları ortadan kaldırma anlayışı çerçevesinde yapılan düzenlemelerle 2000 yılı öncesi emekli aylıklarındaki eşitsizlikler giderilmiştir. Buna rağmen, 2000 yılından önce hizmeti olup, 2008 sonrasında emekli olan sigortalılar hâlen mağdur durumdadır. Söz konusu emekliler için; 2000 yılı öncesi çalışması olanlara 506, 2000-2008 döneminde çalışması olanlara 4447 ve 2008 sonrasında çalışması olanlara 5510 sayılı kanunların hükümleri

uygulanmaktadır. Kanunlar kendi aralarında farklılıklar barındırmakta, sonuçta aylıkları hesaplama sistemi emekliler arasında eşitliği sağlayamamaktadır.

Hükümet, intibak konusunun başından beri bilinçli olarak emekli aylıkları arasındaki farkın giderilmesine indirgemektedir. Buradaki amaç emekli aylıklarının düşüklüğünü gözden kaçırmaktır. Oysa intibak konusundaki sorun sadece emekli aylıkları arasındaki farkları gidermekten ibaret değildir. Anlamı “çevreye veya bir duruma uyum sağlama” demek olan intibak konusundaki esas mesele “tüm emekli aylıklarının öncelikle Türkiye’nin yaşam koşullarına uyumlu hale getirilmesi” olmalıdır. Yani yapılması gereken öncelikle hangi sosyal güvenlik kurumundan emekli olursa olsun, emekli aylıklarını yaşam standardını yükseltecek bir rakama intibak ettirmek, sonrasında yine kurum farkı gözetmeksizin, tüm emekliler ile emekli dul ve yetimlerin aylıklarını tek bir hesaplama yöntemiyle yeniden hesaplamaktır.

Çalışmak zorunda olan emeklilerden devlet, haraç alıyormuşçasına “Sosyal Güvenlik Destek Primi” (SGDP) kesmektedir.

SGK’nın Keşmekeşi Emeklileri Bezdi
Emekli maaşlarına uygulanan artış sisteminin kurumlar arasında farklılık

göstermesi bir başka önemli sorundur. Emekli Sandığı kapsamında olan emeklilere gösterge sistemine göre artış uygulanırken, işçi ve Bağ-Kur emeklilerine altı aylık TÜFE artışına endeksli bir sistem uygulanmaktadır. Emekli Sandığı'nda hangi yılda emekli olduğuna bakılmaksızın, derece ve kademe sistemine göre gösterge esas alınmaktadır. Böyle olunca emekli olma tarihi emekli aylıklarında farklılığa yol açmamaktadır. Oysa işçi ve Bağ-Kur mevzuatında, gösterge ve basamak sistemi terk edilmiştir. 2000 yılından sonra emekli olanlar arasında, prim kazancı ve prim ödeme gün sayısı aynı olsa da emekli olma tarihinin farklı olması nedeniyle aylıklarda eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır.

Emeklilikte Yaşa Takılanlar

Kademeli geçiş ve kademeli yaş koşulu uygulamasıyla, 1999'dan önce işe başlayan sigortalıların emekli olacakları yaş, 3 ile 10 yıl arasında uzatılmıştır. Emeklilik için gerekli olan sigortalılık süresini ve prim ödeme gün sayısını tamamlamış, emekliliğine hak kazanmış çok sayıda yurttaşımız, yaş koşulu nedeniyle emekli olamamakta, emekli maaşı alamamaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, Mart 2013'te emeklilikte yaşa takılan vatandaşların düşük emekli maaşını kabul etmeleri halinde emekli edilebileceklerini söylemiştir. Bu konuda henüz yasal bir düzenleme yapılmamıştır;

ancak yaş koşulunu bekleyenlerden hak ettiği aylığın belli bir bölümünü kabul edenlere daha erken emeklilik hakkı verilmesi, ileride daha büyük sıkıntılar doğuracaktır. Eksik bağlanan aylıklar yeni bir sorunun kaynağı olacaktır.

Emeklilerin %72'si günlük gazete, %92'si haftalık veya aylık dergi, %88'i kitap satın alamamaktadır. Emeklilerin %86'sı tiyatroya, %81'i ise sinemaya hiç gitmemektedir.

Hem Çalışmak Zorunda Bırakacaksınız Hem De Prim Ödeteceksin

Ülkemizde emekliler, aylıkları ile geçinemedikleri için özel kurumlarda çalışmak ya da serbest bir iş yapmak zorunda kalmaktadır. Bu durumda olan emeklilerden devlet, haraç alıyormuşçasına "Sosyal Güvenlik Destek Primi" (SGDP) kesmektedir. Örneğin bir bakkal dükkanı açan emekli, ayda 375 TL'yi bulan bu primi ödemek zorundadır. 2008 yılında SGDP'yi ödemeyen çalışan emeklilere prim ödememekten dolayı idari para cezası kesilmiş, gecikme zammı ve prim borcu çıkarılmıştır. Sayıları 600 bini bulan çalışan emekliler bu cezayı taksitlerle ve emekli maaşlarından yapılan kesintilerle ödemekten kurtulamamıştır.

Emeklinin Yarasına Merhem Olmayan Hükümet

Düşük gelir, sosyal güvenlik sisteminin yarattığı eşitsizlikler, yaşa takılma ve

SGDP denen haracı ödemek zorunda bırakılan emekliler, sağlık hizmetleri için her geçen gün daha fazla masrafa girmek durumunda kalmaktadır. Yaşları itibarıyla sıklıkla ve ciddi sağlık sorunları yaşayan emekliler, muayene katılım ücreti, yüksek oranlı özel hastane fark ücretleri, tetkik fark ücreti, erken muayene fark ücreti, istisnai sağlık hizmeti ücretleri gibi ödemeler yapmak zorunda kalmaktadır. Bu masraflara %10 oranındaki ilaç ve tıbbi cihaz katılım payı, ilave ilaç katılım payı ve eşdeğer ilaç katılım payı da eklenebilmektedir. Yarıdan fazlası düzenli olarak ilaç kullanmak durumunda olan emekliler muayene olmak ve ilaçları bittiğinde yeniden alabilmek için çok büyük sıkıntılar çekmektedir.

“Mutlu bir yaşam sürdürebildiğinize inanıyor musunuz?” sorusuna emeklilerimizin %96’sı “hayır” yanıtı vermektedir.

Emekli Pencereden Dışarıya Seyretmeye Mahkûm

“Türkiye Emekli Profili Anketi”nin sonuçlarına göre emekliler boş zamanlarında en çok televizyon izlemekte, ibadet etmekte, gazete okumakta, yürüyüş yapmakta ve müzik dinlemektedir. Emeklilerin %72’si günlük gazete, %92’si haftalık veya aylık dergi alamamakta, ülke ve dünya gündemini basın yolu ile takip etme olanağı bulamamaktadır. Emeklilerin %88’i

kitap satın alamamakta, %86’sı tiyatroya, %81’i ise sinemaya hiç gitmemektedir. Emeklilerimiz ekonomik olumsuzluklar yüzünden kültür ve sanat etkinliklerinden mahrum kalmaktadır. “Mutlu bir yaşam sürdürebildiğinize inanıyor musunuz?” sorusuna emeklilerimizin %96’sı “hayır” yanıtı vermektedir. Görünen odur ki, emeklilerimiz hallerinden mutsuz ve gelecekte umutsuz bir yaşam sürdürmektedir.

Verilmeyen Sendikal Haklar

Emeklilerin sendikal haklara kavuşmasına AKP hükümeti olumsuz bakmaktadır. Emekli sendikalarının kurulabilmesi için “Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu” görüşmelerinde CHP’nin yaptığı bütün girişimler sonuçsuz kalmıştır. 2010 Anayasa Referandumu’nda emeklilerin toplu pazarlık hakkını kullanabilecekleri ifade edilmiş, ancak yapılan düzenleme ile zamların re’sen uygulanması öngörülmüş ve toplu pazarlık görüşmelerinde emeklilerin temsiline olanak tanınmamıştır.

CHP Ne Öneriyor?

Onuncu Kalkınma Planı'nın hedefleri gözetilerek, emeklilerin aylıkları iyileştirilmeli, sağlık hakları geliştirilmeli ve yaşlılık hukuku ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Emekliler için yapılacak tüm düzenlemeler, kapsamlı bir "Yaşlılık Politikası" ile birlikte yürütülmelidir.

Emekli maaşlarına yapılacak zamlardan bütün emeklilerin aynı ölçülerde yararlanması sağlanmalıdır. Emekli aylıklarına yapılacak zamlarda enflasyon artı refah payı birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca seyyanen ve yüzdeleri artışlara göre hükümetin tercih yapabileceği bir değişiklik getirilmelidir. CHP, emeklilerimizin maaş artışlarında milli gelir artışından pay almalarını sağlama sözü vermiştir.

İntibak konusu yeniden ele alınarak emekli aylıklarındaki tüm kayıplar bir an önce durdurulmalıdır. Aynı kazanç ve prim ödeme günü sayılarına sahip olan emekliler arasında eşitlik sağlanmalıdır. Sosyal güvenlik kurumlarından emekli olanların taban aylıkları arasındaki dengesizlik Emekli Sandığı temel alınarak giderilmelidir. Taban aylıklar belirlenirken, prim kazançları ve prim ödeme gün sayıları dikkate alınarak eşitlik sağlanmalıdır. Kısacası, sosyal güvenlik sisteminde tek çatı ve eşitlik ilkesi bir hedef olarak benimsenmelidir. Böylece devletin emekliler arasında ayırım yapmasına son verilmelidir.

CHP iktidarında bakıma muhtaç emeklilere ve onların yakınlarına sahip çıkılacaktır. Emeklilerin yaşam kaliteleri yükseltilecek, sağlık, barınma ve beslenme ihtiyaçları karşılanacaktır. Kendilerine onurlarını koruyarak insanca yaşayabilecekleri düzeyde bir gelir sağlanacaktır. Çünkü CHP, emeklilerimiz için insan onuruna yakışan bir yaşam için mücadel vermektedir.

İnsan Onuruna Yakışır Emeklilik İçin...

- Çalışanlar ile emekliler arasındaki ücret uçurumu giderilmeli, çalışanlara yapılan ücret artışları emeklilere de aynen yansıtılmalıdır.
- Emekli aylığının bağlanması ve artırılması yöntemleri ile sağlık hizmeti sunumunda devam eden kurumlar arası farklılıklar ortadan kaldırılmalıdır.
- Emeklilere bankalardan kamu çalışanları ile aynı ölçülerde promosyon ödenmelidir.
- Memur emeklilerine verilen zammın, işçi ve Bağ-Kur emeklilerine de aynı şekilde yansıtılması sağlanmalıdır.
- 2000 sonrasında emekli olanlar için de intibak uygulaması getirilmelidir.
- İntibak, hangi kurumdan emekli olduğuna bakılmaksızın tüm emekli aylıkları Türkiye'deki yaşam koşullarına uyumlu hale getirilmeli, sonrasında yine kurum farkı gözetilmeksizin tüm aylıklar tek bir hesaplama yöntemiyle yeniden hesaplanmalıdır.
- Katsayı ve gösterge sistemi yeniden planlanmalıdır.
- Emeklilikte yaş ile ilgili maddeye takılanların mağduriyetleri giderilmelidir.
- Çalışan emeklilerden kesilmekte olan Sosyal Güvenlik Destek Primi (SGDP) kaldırılmalıdır.
- Emeklilerden muayene ve ilaç katılım payları, fark ücreti vb. alınması uygulamasına son verilmelidir.
- Üniversitelerin ve hastanelerin yaşlanma ile ilgili sağlık konuları üzerinde duran Geriatri bölümlerinin güçlendirilmesi ve bunların ilgili genel ve yerel yönetim birimleri ile işbirliği içinde olmaları sağlanmalıdır.
- Emeklilerin sendika kurabilmeleri, toplu sözleşme yapma hakkına kavuşmaları ve kendilerini ilgilendiren konularda Sosyal Güvenlik Kurumu'nun işleyişine katılmaları sağlanmalıdır.
- Yerel düzeyde, Emekli Meclislerinin kurulması desteklenmelidir. Emeklilere yönelik ekonomik, kültürel ve sosyal hizmetler öncelikle yerel yönetimler tarafından sunulmalı; emeklilerimizin kaliteli vakit geçirecekleri emekli kulübü, emekli evi vb. sosyal mekanlar kurulup yaygınlaştırılmalıdır.